

คำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการที่ได้จากระบบปัญญาประดิษฐ์สามารถยอมรับ หรือบังคับใช้ ได้หรือไม่? การวิเคราะห์ในมุมมองของนโยบายสาธารณะ

Guillermo Argerich, María Blanca Noodt Taquela (Universidad de Buenos Aires) and Juan Jorge (Marval, O'Farrell & Mairal)/February 6, 2020.

การตั้งคำถามเกี่ยวกับอนาคต (ที่ไม่อาจหยุดยั้ง?)

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถทำการตัดสินใจได้หรือไม่? หรืออย่างไรสิ่งนี้ก็ต้องเกิดขึ้นอยู่แล้ว
อย่างไม้อาจหลีกเลี่ยงได้? แล้ว AI จะเข้ามาแทนที่อนุญาโตตุลาการที่เป็นมนุษย์หรือไม่? นอกจากนี้ ความฉลาด
ทางอารมณ์จะเหนือกว่า AI เสมอหรือไม่ หรือ AI จะช่วยยกระดับกระบวนการอนุญาโตตุลาการหรือไม่?

แม้ว่าจะเป็นหัวข้อที่ทันสมัย แต่กฎอนุญาโตตุลาการก็ยังคงนิ่งเฉยเกี่ยวกับ AI อย่างไรก็ตามยังไม่มียุติ
ที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณสมบัติความเป็นมนุษย์ของอนุญาโตตุลาการ และสิ่งนี้จะเป็นการเปิดประตูไปสู่ AI หรือไม่?
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากการยอมรับหรือการบังคับใช้คำชี้ขาดที่ได้จากระบบเหล่านี้ถูกปฏิเสธบนพื้นฐาน
ของนโยบายสาธารณะที่ระบุไว้ใน อนุสัญญาว่าด้วยการยอมรับนับถือและการบังคับใช้คำชี้ขาดของ
อนุญาโตตุลาการต่างประเทศ (นิวยอร์ก, 2501)?

นโยบายสาธารณะภายใต้อนุสัญญานิวยอร์ก: ความสำคัญของค่านิยมสากล

ตามข้อบทที่ V(2)b ของอนุสัญญานิวยอร์ก เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในประเทศ ที่พยายามเพื่อสร้างการยอมรับ
และการบังคับใช้ อาจปฏิเสธคำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการ หากคำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการนั้นขัดแย้งกับนโยบายสาธารณะ
ของประเทศดังกล่าว

เพื่อตอบคำถามว่าการใช้ AI ในการตัดสินใจนั้นถือเป็นการละเมิดนโยบายสาธารณะดังกล่าวหรือไม่
เราควรเริ่มจากสมมติฐานที่ว่า นโยบายสาธารณะเป็นแนวคิดแบบแปรผัน ซึ่งมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง
เพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของบริบททางการเมือง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

แนวคิดของนโยบายสาธารณะ ถูกมองว่าคลุมเครือและยากที่จะระบุอย่างชัดเจน แต่กระนั้นก็ตาม
เพื่อเอาชนะปัญหาและความไม่สะดวกนี้ เราอาจหันไปใช้แนวคิดของโลกาภิวัตน์ ซึ่งปรากฏตัวขึ้นครั้งแรกในฐานะ
ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ แต่ได้รับการพิสูจน์ในภายหลังในหลาย ๆ แง่มุม ได้แก่ แนวคิดทางการเมือง วัฒนธรรม
กฎหมาย และอุดมการณ์ ดังนั้น เราจึงสามารถกล่าวได้ว่า ค่านิยมสากลที่อยู่อย่างแพร่หลายในสังคมโลก และส่งผล
กระทบต่อการประเมินนโยบายสาธารณะนานาชาติ ณ ขณะที่ทำการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับและการบังคับใช้
คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ¹⁾ ในความเป็นจริง สมมติว่าประเทศต่าง ๆ มีค่านิยมพื้นฐานร่วมกัน

ดูเหมือนว่าจะเป็นกรยากที่การแก้ต่างบนพื้นฐานของนโยบายสาธารณะจะประสบความสำเร็จ เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ต่างก็มีแนวความคิดที่แพร่หลายอยู่แล้ว ทั้งในประเทศที่เป็นสถานที่พิจารณาอนุญาตตุลาการ ประเทศที่กฎหมายมีผลบังคับใช้กับสาระสำคัญของข้อพิพาท และประเทศที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการยอมรับและการบังคับใช้คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการต่างประเทศ

นอกจากนี้ การมีอยู่ของค่านิยมสากลอาจเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ทำให้มีการตัดสินใจจำนวนค่อนข้างน้อยที่ได้แย้งโดยใช้นโยบายสาธารณะเป็นพื้นฐานในการปฏิเสธการยอมรับหรือการบังคับใช้คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการต่างประเทศ นอกจากนี้ เราเชื่อว่าการมีอยู่ของค่านิยมสากลที่ได้รับการยอมรับจากประเทศส่วนใหญ่อาจอธิบายได้ว่าเหตุใดคำชี้ขาดที่ถูกเพิกถอนในประเทศที่เป็นสถานที่พิจารณาอนุญาตตุลาการ จึงถูกนำมาบังคับใช้ในภายหลังในประเทศอื่น ๆ²⁾ เมื่อค่านิยมสากลเหล่านี้ไม่ได้รับการยอมรับและความเคารพจากผู้พิพากษาของอนุญาตตุลาการ เช่น โดยการเพิกถอนคำชี้ขาดบนพื้นฐานของแนวคิดที่แตกต่างจากค่านิยมเหล่านี้ จากนั้น “ประชาคมนานาชาติ” จะอนุญาตให้บังคับใช้คำชี้ขาดนี้ในประเทศอื่น ๆ โปรดทราบว่า กฎหมายในกรณีนี้เกิดขึ้นในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 เท่านั้น ซึ่งเป็นช่วงที่โลกาภิวัตน์อยู่ในจุดสูงสุด สิ่งที่น่าสนใจก็คือไม่มีบันทึกคำตัดสินที่บังคับใช้คำชี้ขาดอนุญาตตุลาการที่เป็นโมฆะในช่วงทศวรรษแรกของการบังคับใช้อนุสัญญานิวยอร์ก

ภายในค่านิยมสากลเหล่านี้ หลักอิสระของคู่สัญญา (party autonomy) มีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นรากฐานที่สำคัญของอนุญาตตุลาการ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพึ่งพาข้อตกลงอนุญาตตุลาการที่มีผลบังคับใช้ เพื่อให้คู่สัญญาต้องอยู่ภายใต้การพิจารณาของอนุญาตตุลาการ และสะท้อนถึงความจริงที่ว่า หลักอิสระของคู่สัญญานั้นมีผลเหนือกว่าอนุญาตตุลาการส่วนใหญ่ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องเคารพหลักการที่สำคัญของสุจริตกระบวนการ (due process)

AI และการตัดสินใจในอนุญาตตุลาการ

โปรดจำไว้ว่า หลักการของนโยบายสาธารณะสะท้อนถึงความต้องการ และค่านิยมที่สังคมยึดถือในช่วงเวลาหนึ่ง และเป็นที่น่าสังเกตว่า AI ที่ใช้ในการตัดสินใจยังคงอยู่ในระยะแรกเริ่มเท่านั้น ดังนั้นจึงอาจมีอุปสรรคในการยอมรับหรือการบังคับใช้คำชี้ขาดที่ได้จากระบบเหล่านี้ ในความเป็นจริง ผู้ปฏิบัติงานอนุญาตตุลาการสามารถหลีกเลี่ยงเหตุผลทางจริยธรรมอันเนื่องจากการขาดคุณสมบัติของมนุษย์ (เช่น อารมณ์) หรือการแก้ต่างตามหลักสุจริตตามหลักการที่เรียกว่า “กล่องดำ” ซึ่งหมายถึง ความเป็นไปไม่ได้ที่จะอธิบายผลลัพธ์หรือผลการทำนายของระบบ AI

อารมณ์ เช่น ความเห็นอกเห็นใจ หรือแม้กระทั่งความโกรธ มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจทางกฎหมาย นอกจากนี้ ดูเหมือนว่าเราจะคิดว่า การได้รับการรับฟังโดยมนุษย์ที่อยู่ภายใต้บทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ

ยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับว่ามีคุณค่าอย่างแท้จริง³⁾ อย่างไรก็ตาม Nappert ได้ทำการเปรียบเทียบประเด็นนี้ และระบุว่า อารมณ์เช่นนี้มักนำไปสู่สิ่งที่ไม่สมเหตุสมผลและมิติที่ขัดแย้งกับอุดมคติแห่งความยุติธรรมเช่นกัน⁴⁾

แม้จะมีข้อสงสัยบางประการ แต่ผู้เขียนบางคนมองว่าหากกฎที่บังคับใช้ไม่ได้ห้ามระบบ AI ให้**ทำหน้าที่เป็น อนุญาตตุลาการ** และมีการทำข้อตกลงระหว่างคู่สัญญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว การแก้ต่างโดยใช้นโยบายสาธารณะเพื่อปฏิเสธการยอมรับคำชี้ขาดอนุญาตตุลาการจะไม่ประสบความสำเร็จ⁵⁾ ผู้เขียนบางท่านได้ทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมและเปรียบเทียบข้อห้ามใด ๆ ที่อาจมีอยู่ในแง่นี้ และ**กล่าวว่า**หากคู่สัญญาเชื่อถือ AI แล้วใครกันที่จะมีอำนาจที่จะห้ามไม่ให้คู่สัญญาใช้ AI โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการอนุญาตตุลาการซึ่งอิสระในการเลือกถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด? ท้ายที่สุด คำตอบทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับกรอบการยอมรับเทคโนโลยีโดยศาลในประเทศ และการให้ความสำคัญกับค่านิยมสากล เช่น หลักอิสระของคู่สัญญา

บทความที่น่าสนใจที่ทำการศึกษานพื้นฐานของระบอบกฎหมายของเกาหลีได้สรุปว่า คำชี้ขาดอนุญาตตุลาการที่ได้จากระบบ AI อาจประสบกับปัญหาและความไม่สะดวกบางประการ (หรือถูกตั้งคำถามเป็นอย่างน้อย) ด้วยเหตุแห่งนโยบายสาธารณะ เนื่องจากอนุมาตรา 36(2)2(b) แห่ง**พระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ สาธารณรัฐเกาหลี** ระบุว่าศาลสามารถเพิกถอนคำชี้ขาดอนุญาตตุลาการที่ “ขัดต่อศีลธรรมอันดีหรือนโยบายสาธารณะอื่น ๆ ของสาธารณรัฐเกาหลี”⁶⁾

ทิศทางในอนาคต

จะเห็นได้ว่าในการใช้ระบบ AI เป็นอนุญาตตุลาการนั้น ความแน่นอนชัดเจนเชิงบรรทัดฐานมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการบูรณาการ AI เข้ากับระบบอนุญาตตุลาการระหว่างประเทศ จึงควรมีการตกลงจำกัดความของ AI และเสนอให้เป็นทางเลือกที่ปราศจากความไม่แน่นอนในทางปฏิบัติ และทางทฤษฎี

ดังที่ Kemelmajer de Carlucci ได้ชี้ให้เห็นว่า ความแปลกใหม่และความไม่ยั่งยืนเป็นลักษณะของสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น และเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งนี้ได้ กฎหมายจึงต้องมีความยืดหยุ่นมากขึ้น และเปิดกว้างและพร้อมสำหรับการรบกวนจากตัวแปรต่าง ๆ⁷⁾

ณ จุดนี้ เราจะพบว่าทั้งสองเส้นทางที่เป็นไปได้ ซึ่งก็คือ การสร้างกรอบกฎหมายที่ล้ำยุคสำหรับอนุญาตตุลาการและ AI หรือการแก้ไขสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่มีอยู่ (นอกเหนือจากกฎหมายแห่งชาติ และกฎหมายอนุญาตตุลาการ) และดูเหมือนว่าตัวเลือกสุดท้ายนี้จะไม่ใช่ตัวเลือกที่เหมาะสมที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญานิวออร์ก

ในปี 2549 คณะทำงาน UNCITRAL Working Group II (อนุญาโตตุลาการ) ได้เตือนว่า “การแก้ไขเพิ่มเติมหรือสร้างพิธีสารในอนุสัญญานิววยอร์กอย่างเป็นทางการมีแนวโน้มที่จะทำให้การขาดความสอดคล้องในการตีความที่มีอยู่แล้วนั้นทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น หรือการแก้ไขเพิ่มเติมพิธีสารของรัฐจำนวนหนึ่งจะต้องใช้เวลานานหลายปี และจะก่อให้เกิดความไม่แน่นอนมากขึ้นในระหว่างนั้น” ดังนั้น UNCITRAL จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตีความข้อบทที่ 2 วรรค 2 และข้อบทที่ 7 วรรค 1 ของอนุสัญญานิววยอร์ก ในที่นี้ การใช้หลักเกณฑ์ที่ไม่มีผลบังคับเป็นกฎหมาย (soft law) ให้ผลดีกว่าการใช้กฎหมายที่มีผลผูกพันรัฐให้ต้องปฏิบัติตาม (hard law) ซึ่งอาจไม่ประสบความสำเร็จ

ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับ AI ควรเป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกันนี้หรือไม่? แทนที่จะปรับเปลี่ยนอนุสัญญานิววยอร์ก ผู้เขียนบางคนเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดบางประการในคู่มือของสำนักเลขาธิการ UNCITRAL ในส่วนที่เกี่ยวกับอนุสัญญานิววยอร์ก โดย “มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นเครื่องมือที่มีพลวัตมากขึ้นเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนบทบัญญัติของอนุสัญญาให้สอดคล้องกับระบบอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ และการบังคับใช้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอโดยศาลในประเทศ”⁸⁾

แม้ว่าเราจะไม่อาจล่วงรู้อนาคต แต่สิ่งหนึ่งที่แน่นอนและจะเกิดขึ้นอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ก็คือ จำเป็นต้องมีการศึกษาและควบคุม AI และยอมรับหรือห้ามใช้เทคโนโลยีนี้ (ทั้งหมดหรือบางส่วน) โดยคำนึงถึงความยุติธรรมและประสิทธิภาพ